

La llengua a l'abast

De gitanos i moracos

Text: **Caterina Sureda**
cultural@dbalears.cat

Les dites, les frases fetes, els refranys... són formes del llenguatge molt expressives, que defineixen amb poques paraules i de manera molt encertada determinades situacions. Qui acostuma a usar-ne té la sensació que res com aquella frase no explica tan gràficament allò que vol dir, que no li serveixen altres sinònims. Si algú t'enfloca, per exemple, "Ets com l'ase d'en Móra" ja et pot dir que sempre t'agrada allò que no és teu, que no saps conformar-te amb el que tens ni valorar-ho i que, per contra, sempre t'estira més el que té el veï-

nat... i un bon enfilall de paraules més. Ara bé, cap no té la contundència de la frase feta. A més, aquest tipus de girs són expressions que el parlant guarda emmagatzemades en un racó ben concret del cervell i hi acudeix en el moment de tenir-ne necessitat, sense molt sovint aturar-se a desxifrar què volen dir els components de l'oració un per un.

Avui dia que ens obliguen, o ens obligam, a mesurar cada paraula a fi de no ofendre cap sexe, cap cultura, cap poble, cap classe social o cap sensibilitat, en definitiva, això també comporta haver de suprimir moltes d'aquestes frases fetes perquè resulten políticament incorrectes des del moment que atempten contra valors acceptats socialment.

Jo, tot i considerar-me en un bon grapat de qüestions molt políticament incorrecta, sí que

és cert que he bandejat de la parla algunes expressions apreses de nina, que la consciència adulta m'ha obligat a censurar. És el cas de frases com "és molt pagès" (que es pot usar en un sentit encara més despectiu amb la forma "és un pagesot"), per titllar algú d'ordinari, de poc fi tant en el gest com en la paraula, o una altra com "pareix que han vengut els rojos", que per ca nostra m'entimaven per il·lustrar el desordre i el caos que sol imperar en l'habitació d'un adolescent. Fer-se gran vol dir això, prendre consciència, i aleshores hom s'adona que els "rojos" i els "pagesos" són els propis, els de casa, els del seu bàndol. Llavors ja no troba tan encertat usar aquestes frases i les substitueix per d'altres, menys efectives pel que fa al sentit, però més afectives.

També algunes referències a races figuren en la llista d'expressions rebutjables. Abans,

quan a l'illa hi havia només mallorquins i forasters, i els moros eren personatges misteriosos i exòtics, gairebé llegendaris, contra els quals havíem lluitat reiteradament en defensa de la creu i del territori, no feia mal dir, per fer por a un nin, "Fes bonda, que vendrà un moraco", expressió assimilable al pitjor dels terrors infantils; era com na Maria Enganxa, el dimoni, un monstre, una bubota... Ara, però, que les aules de les escoles semblen més aviat anuncis de Benetton o una recepció de l'ONU, i que els nostres fills comparteixen pati i coneixements amb molts d'aquests "moracos", no resulta gaire elegant etzibar frases d'aquest tipus. Sobretot si al mateix temps volem inculcar als infants el respecte, la tolerància... envers el proïsme.

Tot això ho dic perquè l'altre dia vaig topar-hi de nas. Molt sovint ús la frase "anar com un gitano" perquè, fent una gran eco-

nomia del llenguatge, amb poquíssimes paraules puc definir al detall i d'una manera ben entenedora la situació d'anar brut, passat de moda, poc conjuntat, amb roba molt vella i gastada... La qüestió, doncs, és que el meu fill de sis anys, que ha estat protagonista sovint d'aquesta frase meua, és company de classe d'una nina gitana, n'Alejandra (i també de quatre marroquins, una alemanya, un romanès, una colombiana, etc.). Un dia, que precisament parlàvem del país d'origen dels seus col·legues i que jo pretenia fer pedagogia de la tolerància envers el fet diferencial, defensant la riquesa que suposa l'intercanvi cultural i totes aquestes coses que pertoca, va preguntar-me (amb una innocència que, si no fos per l'edat, diria que era ironia i desig de posar el dit a la llaga): "Mumare, saps d'on és n'Alejandra? Idò d'aquell país on van tan bruts!" Glups...

L'OPINIÓ DE L'ESPIRA

Un estat d'ànim davant la festa del llibre

Bartomeu Fiol

Un estat d'ànim és sempre el resultat de les circumstàncies, econòmiques, polítiques, sociològiques, culturals, professionals, familiars, de salut, i etcètera. Un estat d'ànim no s'inventa. Tot té la seva circumstància. També una festa del llibre, també un Sant Jordi.

La notícia que, finalment, des de finals del mes passat, ja està a punt de pastora mia -encara que no es comercialitzi (quina parauleta) fins al 5 de maig- el quart i darrer volum de la teva parenta pobra, després de cinquanta anys i escaig de cabòries i caparrudesa, amb un total de catorze llibres covats i publicats, hauria d'esser motiu d'alguna satisfacció, independentment de quin pugui esser el seu valor i, en definitiva, de quina pugui esser la seva capacitat de quedar (malgrat tantes elucubracions actuals, allò que no queda no pot esser art; caldrà inventar-ne un altre nom). Tanmateix, tu no sents cap mena d'elació. És ver que a això hi pot contri-

Allí on la llengua presenta una dificultat, una manca, o una insubordinació, X. hi cerca una dreuera

buir el fet absurd que els vint exemplars que et corresponen com a autor, enviats des de la metròpoli dia cinc d'abril, encara no t'hagin arribat.

Potser pot sonar una mica ridícul per qualsevol fet que sé que t'agradaria que dos versos de Patrick Kavanagh que has trobat fa dos dies tinguessin alguna cosa de veritat. "Unfortunately and unreasonably poetry is shaped / Awkwardly but alive in the unmeasured womb". Que podries traduir així: "Dissortadament i de manera gens raonable / la parenta pobra

és formada / graçonament, maldestra i difícil però ben viva / en el ventre sense mesura", augmentant el nombre de versos a quatre. Tu et donaries per satisfet si això pogués dir-se d'alguns dels teus, sovint tan descambuixats i sulls (i encara cacofònics, segons els entesos).

L'editor ha descrit aquest volum final, amb el qual voldries tancar l'obra, amb els mots següents: "En l'últim tram de la seva obra, a més de tancar el cercle de les seves obsessions, X. X. ha estat capaç de proposar al lector un altre pas de rosca cap a una poesia reflexiva que posa el llenguatge al servei del pensament i no al revés. Allí on la llengua presenta una dificultat, una manca, o una insubordinació, X. hi cerca una dreuera". A tu, per descomptat, t'ha semblat realista que es digui que vols que el llenguatge estigui al servei del pensament i no el pensament al servei del llenguatge. Però el que t'ha tret del solc ha estat l'enunciat inicial d'aquesta

entrada del teu volum en el catàleg de l'editorial: "Quart i últim volum de l'Obra poètica de X.X., patriarca de les lletres cavorquines", qualificació que t'ha deixat destarotat i amb la moral ben baixa. Tens molts d'anys, certament, però mai no has tengut vocació de patriarca. Ni tampoc creus que se't pugui encolomar automàticament tal caracterització en funció de la teva edat. Una mica predicador, potser sí que ho has estat, però gens canònic ni acadèmic. Que et considerin patriarcal no pot més que incrementar el teu arrelat ressentiment contra les nostres pregones limitacions.

Així, gens content amb el teu currículum, potser l'única satisfacció que pots experimentar, realment, a hores d'ara, és la de poder donar la benvinguda al silenci i la de concentrar-te en la lectura de tot el material que tens encara pendent -i és ben dubtós que puguis esgotar- i en l'inacabable aprenentatge de l'alemany.

festa del llibre

L'escenari amb el qual t'hauràs de conformar, *velis nolis*, certament és molt negatiu. Tant a Sefarad com pels voltants de la Mediterrània, especialment per tot el sud i pel costat del Pròxim Orient, una bona part del jovent pot considerar-se una generació perduda, gràcies a la pregona immoralitat i incompetència de les classes polítiques en general. De fet, Europa no acaba d'arrencar. I per acabar-ho d'arreglar, els experts pronostiquen que una festa del llibre que caigui en dissabte no pot anar mai bé.